

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 6.5.2024

Hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ammatillisen koulutuksen Areena -verkosto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyvistä laeista.

Areena-verkosto haluaa nostaa esille seuraavia keskeisiä asioita, yhtyen muilta osin Kuntaliiton lausuntoon.

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Ammatillista koulutusta koskeva toiminnan ohjausta, rahoitusjärjestelmää sekä oppimisen tukea koskeva uudistus ja siihen liittyvä hallituksen esitysluonnos on laaja kokonaisuus. Kiire näkyy mm. rinnakkaistekstien puuttumisena. Hallituksen lain valmistelulle antama aikataulu on ollut varsin tiukka. Areena katsoo, että lainvalmistelulle, sidosryhmien kuulemiselle ja osallistamiselle tulisi varata riittävästi aikaa.

Kansallisesti tulee tukea paikallisella tasolla tehtävää koulutusmuotojen ja -asteiden välistä yhteistyötä kuten korkeakouluväylien edelleen kehittämistä.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Areena-verkosto pitää kokeilua kannatettavana. Kokeilun tulee kattavuudeltaan ja laajuudeltaan olla riittävä.

Areena-verkosto katsoo, että kokeiluun on valittava lähtökohdiltaan erilaisia monialaisia koulutuksen järjestäjiä eri puolilta maata, jotta alueelliset erityispiirteet voidaan huomioida.

Kokeiluun tulee valita riittävästi koulutuksen järjestäjiä, mikä käytännössä tarkoittaisi, että valittavien koulutuksen järjestäjien määrän tulisi olla lähellä hallituksen esitysluonnoksen enimmäismäärää (40 koulutuksen järjestäjää). Kokeiluun valittavilla koulutuksen järjestäjillä tulee olla tosiasialliset toiminnalliset ja taloudelliset mahdollisuudet joustavasti vastata alueen väestön ja työelämän tarpeisiin.

Tavoite tulisi olla prosessin aikana oppiminen. Mikäli vaikuttavuus voidaan todeta nopeammin kuin kahdeksassa kokeiluvuodessa, voidaan toiminta vakinaistaa ennen vuotta 2033. Kokeilulain vaikuttavuuden arviointia tulee tehdä koko kokeilun ajan.

Kokeilua koskevassa esityksessä on varmistettava, että myös säädösten koulutuksen järjestäjälle annetaan laaja tutkintojen järjestämisoikeus. Kokeilun onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että rajoituksia ei tehdä muihin kuin nyt lausunnolla olevan asetusluonnoksen mukaisiin tutkintoihin ja osaamisaloihin.

Areena-verkosto katsoo, että koulutuksen järjestäjiä ei tule velvoittaa kokeiluun. Lisäksi kokeilun ohjausvälineiden, järjestämislupasääntely ja neuvottelumenettely, rooli ja asema tulee selkeyttää.

Neuvottelumenettelyä koskevaa säädöstä tulee tarkentaa ja selkeyttää siten, että neuvotteluissa keskeisten ehdotusten mukaisesti neuvottelut ja siihen liittyvä sopimus koskee vain koulutuksen vaikuttavuutta ja laatua koskevia tavoitteita. Lisäksi tulee täsmentää säädösten mistä asioista opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, mikäli sopimukseen ei päästä. Koulutuksen järjestäjien ja opetus- ja kulttuuriministeriön väliset neuvottelut tulee toteuttaa läpinäkyvästi.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Esitysluonnoksen mukaan kuntien ja kuntayhtymien rahoitus laskisi 1,0 ja 0,5 prosenttia. Kuntataustaiset ammatillisen koulutuksen järjestäjät, kunnat, kuntayhtymät ja kuntaomisteiset osakeyhtiöt vastaavat laajasti alueensa väestön ja työelämän osaamistarpeisiin. Ne kantavat myös yhteiskuntavastuuta heikommat oppimisen edellytykset omaavien työllistymistä tukevasta ammatillisen osaamisen kehittämisestä. Kuntataustaisten koulutuksen järjestäjien verkko, joka kattaa koko maan, vastaa käytännössä koulutuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä osaltaan myös perustuslain mukaisista sivistyksellisistä oikeuksista.

Areena-verkosto katsoo, että yhteiskuntavastuusta huolehtiminen tulee ottaa mukaan rahoitusjärjestelmän yhdeksi perustaksi.

Lähtötason huomioiminen painotuskertoimena nähdään hyvänä, mutta jää epäselväksi, miten lähtötaso määritellään, ja onko kyseinen painotuskerroin riittävä kattamaan yhteiskuntavastuun huomioimisen.

Areena-verkosto katsoo, että rahoitusjärjestelmän vaikuttavuuden varmistamiseksi tarvitaan simulointilaskelmat eri tilanteiden arviointiin. Esitysluonnos ei anna selkeää vastausta siihen, minkälaiseen toimintaan ja opiskelijavalintaan ehdotettu rahoitusjärjestelmä tosiasiallisesti kannustaa koulutuksen järjestäjiä.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Oppimisen tuen ratkaisuihin tulee tunnistaa eri koulutusmuotojen erityispiirteet. Ammatillisen koulutuksen erilaisiin oppimisympäristöihin, tapoihin opiskella sekä moninaiseen tutkintotarjontaan tulee kiinnittää huomiota oppimisen tuen uudistamisessa. Ammatillisen koulutuksen tavat opiskella poikkeavat merkittävästi perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tavoista, jolloin sama erityisen tuen malli ei sovellu kaikkiin koulutusmuotoihin.

Areena-verkosto katsoo, että erityisen tuen sitominen vahvasti erityisopettajan antamaan erityisopetukseen kaventaa merkittävästi opiskelijalle annettavaa erityistä tukea nykytilaan verrattuna.

Nuorten ja opiskelijoiden hyvinvointiin sekä opiskelukuntoisuuteen liittyvät haasteet ovat monisyisiä. Koulutusjärjestelmä ei nyky muodossaan pysty näihin vastaamaan. Areena-verkosto on yhdessä Kuntaliiton kanssa tehnyt aloitteen kuntouttavan opetuksen mallin valmistelun aloittamisesta opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön välisenä yhteistyönä.

Kuntouttavassa opetuksessa yhdistettäisiin sote-palveluja, työpajatoimintaa ja koulutusta. Toiveena on, että kuntouttavan opetuksen mallin valmistelua edistetään kuluvalle hallituskaudella.

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Areena-verkosto kannattaa lain ammatillisesta koulutuksesta 33 §:n muuttamista esitetyn mukaisesti. Esitys selkeyttää koulutuksen järjestäjälle tilauuskoulutukseen liittyviä edellytyksiä ja turvaa tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeuksia.

Tässä yhteydessä Areena kiinnittää yleisellä tasolla huomiota siihen, että tilauuskoulutusta koskeva sääntely on asemoitu osaksi kansallista koulutusjärjestelmää. Areena katsoo, että tilauuskoulutusta koskevaa säädöspohjaa tulee kokonaisuudessaan selvittää ja arvioida osana julkisesti rahoitettua ja valvottua kansallista koulutusjärjestelmää sekä suhteessa kilpailuneutraliteettisäätelyyn.

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

Asetusluonnokset

Opiskelija- ja työelämäpalaute ovat erittäin tärkeitä koulutuksen järjestäjän laadun ja vaikuttavuuden kehittämisessä. Rahoituksen laskennan perusteena ne ovat kuitenkin huonosti toimivia ja aiheuttavat sekä koulutuksen järjestäjille että työpaikolle tarpeetonta byrokratiaa. Lisäksi mittarien erottelukyky on olematon, joskin ne antavat koulutuksen järjestäjälle hyvää lisäinformaatiota. Areena katsoo, että ne tulisi poistaa ammatillisen koulutuksen rahoituksen perusteista ja näin yksinkertaistaa rahoitusjärjestelmää. Areena esittää harkittavaksi, että niin opiskelija- kuin työelämäpalautetta voitaisiin käsitellä osana kokeilujen neuvottelumenettelyssä käsiteltäviä asioita.

Muut kommentit

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN AREENA

Riikka-Maria Yli-Suomu
puheenjohtaja, Areenan verkosto